

zaokrouhlenou, výjimečně krátce klínovitě zúženou bází, lžícovitě prohnuté, i v dol. části poměrně široce křídlaté; křídla při výkroju zaokrouhlená, o 1/2–1/3 užší než pouzdro; čnělka 1,3–2,0 mm dl., zřetelně delší než výkrojek šešulky. Semena po 2–3 v pouzdru, elipsoidní, mírně zploštělá, 1,5–2,0 mm dl., žlutohnědá, hladká. IV–V. Hkf.

2n = 28 (ČR: 8. Čes. kras, 41. Stř. Povlt.)

Ekologie a cenologie: Skalnaté a keřnaté stráně, skalní ostrožny a řídké bory hluboce zaříznutých, mnohdy kaňonovitých údolí, řídkěji světlé doubravy. Obvykle mělké skalní půdy na vápencích, hadcích, opukách a jiných bazických horninách. Ve společenstvech svazů *Seslerio-Festucion glaucae*, *Asplenio cuneifolii-Armerion serpentini*, *Asplenion serpentini*, s malou účastí též v některých společenstvech řádu *Quercetalia pubescentis*.

Rozšíření v ČR: Vzácně. V Čechách častěji jen v Českém krasu; výskyt na několika málo dalších lokalitách (okolí Litoměřic, Bílichovské údolí ve Džbáně, dol. Povltaví a Želivská přehrada) je jen velmi omezené rozlohy. Ostatní údaje z Čech jsou do značné míry sporné a nověji neověřené. Na Moravě vzácně v jz. podhůří Českomoravské vrchoviny (údolí Svatky, Bobravy a Jihlavy). Jen v kolinním a suprakolinním stupni (min.:

Radotín, Radotínské údolí, ca 210 m; max.: okolí Karlštejna, ca 380 m). Územím probíhá sv. areálová hranice. — Mapy: SLAVÍK Zpr. Čs. Bot. Společ. 6: 65, 1971; ŠMARD A XM 1963: 244 (Morava); SLAVÍK FKS 1990: 121.

T: 4b. Lab. střed. (jen v blízkém okolí Litoměřic: Bílá stráň u Pokratic; vrch Knobloška a Dubina; Kamýk), 6. Džbán (Blichov), 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt. (Libčice nad Vltavou), 16. Znoj.-brn. pah. (Želešice jv. od Střelice). — M: 41. Stř. Povlt. (sz. část Želivské přehrady), 68. Mor. podh. Vysoč. (Veverská Bítýška; Mohelno; Dukovany; údolí Dyje jv. od Vranova nad Dyjí — zde pravděpodobně jen na rakouské straně).

Doložené, ale sporné (pravděpodobně mylně lokalizované nebo z kultury pocházející doklady) a nověji neověřené výskyt: Krupka v Podkrušnohoří, Březina poblíž Bochova v Doupovských vrších, Vrbka nedaleko Budyně nad Ohří, Chotěšiny u Litomyše, Kostelany v Chřibech. — Mylné literární údaje vzniklé záměnou s *Thlaspi caerulescens*: Teplice, Červený Hrádek u Jirkova, Vranov u Sokolova, Plzeň-Bukovec, Hluboká nad Vltavou, Kateřina a Zadní Chalupy u Nýrska (zde — podobně jako u Mikulova na Moravě — nepravděpodobný i výskyt *T. caerulescens*), Hranice na Moravě, Moravská Třebová, mezi Blanskem a Kateřinou (srovnaj rozšíření *T. caerulescens* J. et C. PRESL subsp. *caerulescens*).

Celkové rozšíření: Velmi ostrůvkovitě, soustředěné do většího počtu arel a na jednotlivá víceméně izolovaná naleziště. Pahorkatinné a hornaté oblasti z. a stř. Evropy, na východ do v. podhůří Alp v Rakousku, sz. Maďarska a hornaté jz. části Slovenska. Údaje o výskytu v Pyrenejích, s. Itálii a v Jugoslávii se týkají jiných druhů. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 180.

37. *Aethionema* R. BR. — sivutka *)

Aethionema R. BROWN in AITON Hort. Kew., ed. 2, 4: 80, 1812.

Vytrvalé, lysé byliny nebo polokeře. Listy celistvé, celokrajné, přisedlé, často poněkud masité. Kališní lístky široce blánitě lemované, vnitřní vakovitě vyduté; korunní lístky nehetnaté, s celokrajnou čepelí; 4 vnitřní tyčinky s křídlatými nitkami, po obou stranách vnějších tyčinek 2 malá nektaria, mediální nektaria zpravidla chybějí. Plody úzkopřehrádečné, velmi smáčkuté, ploché nebo lžícovitě prohnuté šešulky, jejich křídla široká (alespoň tak jako plod), na obvodu zpravidla vroubkovaná nebo mělce oddáleně vykrajovaně zubatá, často paprscitě pruhovaná. Semena po 1–4 v pouzdru, nekřídlatá; osemení při navlhčení někdy slizovatí; klíček hřbetokořenný nebo bokokořenný. — Asi 40 druhů, převážně ve v. Středozeří, Íránu a na Kavkaze. — Entomogam.

1. *Aethionema grandiflorum* BOISS. et HOHEN. — sivutka velkokvětá Tab. 40/3

Aethionema grandiflorum BOISSIER et HOHENACKER in BOISSIER Diagn. Pl. Orient. Nov., ser. 1, 2/8: 42, 1849. — Syn.: *Aethionema pulchellum* BOISS. et HUET in BOISS. Diagn. Pl. Orient. Nov., ser. 2, 3/5: 43, 1856.

Vytrvalé, v dol. částech dřevnatělé byliny nebo nízké polokeře se silným vícehlavým kořenem. Květonosné lodyhy 15–30 cm vys., oblé, obvykle jednoduché. Listy podlouhle čárkovité až čárkovité, tupé, zúženou bází přisedlé, světle sivozelené, ojínné, na květonosných lodyhách ploché, při-

bližně 2–3 cm dl., na krátkých sterilních větévkách poněkud masité, často jen 0,5 cm dl. Květy v krátkých, hustých, za plodu prodloužených hroznech; korunní lístky sytě růžově lilákové, (5–) 8–11 mm dl., zpravidla nehetnaté, s obvejčitou 3žilnou čepelí, až 4× delší než kalich. Plodní stopky 3–4 mm dl., z přitisklé báze obloukovitě odstálé. Šešulky široce obvejčité až téměř okrouhlé, 8–10 mm dl., od báze zřetelně křídlaté; křídla na celém obvodu mělce nepravidelně vykrajovaně zubatá, při výkroju tupá až zaokrou-

*) Zpracovala M. Dvořáková

hlená, čnělka nanejvýš 0,5 mm dl., nápadně kratší než výkrojek. Semena obvykle po 1 v pouzdru. VI–VII. Chf.

2n = 48 (extra fines)

Pěstuje se jako atraktivní skalnička nápadná hustými válcovitými hrozny sytě růžově lilákových květů a světle sivozelenými ojínenými listy. Pochází z Kavkazu.

38. *Iberis* L. — štěničník *)

Iberis LINNAEUS Sp. Pl. 648, 1753.

Lit.: PORTELA I. et MORENO M. (1984, 1985): Contribution al estudio de la semilla en el genero *Iberis* L. I, II. — Bol. Soc. Broter., ser. 2, 57: 161–167 et 58: 63–83.

Jednoleté, řidčeji dvouleté byliny nebo vytrvalé, vždyzelené polokeře. Květy v ± prodloužených nebo chocholíkovitě zkrácených hroznech; kališní lístky šikmo odstálé, vnitřní slabě vakovité; korunní lístky bílé, růžové až purpurové, dlouze nehetnaté, celokrajné, nestejně dlouhé, paprskující, vně květenství orientované 1,5–3× delší než ostatní; nektaria 4, po obou stranách vnějších tyčinek. Plody úzkopřehrádečné šesulky, jejich křídla obvykle nápadně široká. Semena po 1 v pouzdru, osemení za vlhka někdy slizovatí; klíček bokokořený. — Asi 40 druhů, převážně ve Středozemí a v Malé Asii. — Entomogam. Autogam. Anemochor.

- 1a Vytrvalé, vždyzelené, alespoň v dol. částech zdřevnatělé nízké polokeře nebo keřky se silným zdřevnatělým vícehlavým kořenem, listovými růžicemi a sterilními listnatými výhonky a větévkami 2
- b Jednoleté byliny s tenkým vřetenovitým jednohlavým kořenem, bez listových růžic a listnatých výhonků 3
- 2a Listy 2,5–5,0 (–7,0) mm šir., úzce kopisťovité, řidčeji obvejčité, ploché, tupé, nikdy osinkaté; květonosné lodyhy postranní, alespoň nejhořejší přerůstající listnatý vrchol, nezdřevnatělé, pružné a nelámavé; kališní lístky 3–4 mm dl. . . . . 1. *I. sempervirens*
- b Listy 1–2 mm šir., čárkovité až čárkovitě kopinaté, na nekvětoucích výhoncích tlusté, masité, poloválcovité, na květonosných lodyhách ploché, osinkaté; květonosné lodyhy koncové, až po květenství zdřevnatělé, křehké a lámavé; kališní lístky 2–3 mm dl. . . . . *I. saxatilis* (viz Poznámku 1)
- 3a Květy i plody v hustých, chocholíkovitě zkrácených, ± stejně dlouhých jako širokých hroznech deštníkovitého vzhledu; paprskující korunní lístky 8–15 mm dl.; šesulky 7–10 mm dl., s čnělkou 2,0–3,5 mm dl., i u zralých plodů zřetelně delší než výkrojek; listy celokrajné, řidčeji s 1–2 malými zoubky po obou stranách . . . . . 2. *I. umbellata*
- b Květy v krátkých, za plodu prodloužených, delších než širokých hroznech; paprskující korunní lístky 6–8 mm dl.; šesulky 3–5 mm dl., s čnělkou 1,0–1,5 mm dl., u zralých plodů nanejvýš ± zděli výkrojku; listy se 2–4 oddálenými tupými zuby po obou stranách, zřídka celokrajné . . . . . *I. amara* (viz Poznámku 1)

1. *Iberis sempervirens* L. — štěničník vždyzelený Tab. 39/3

Iberis sempervirens LINNAEUS Sp. Pl. 648, 1753.

Vytrvalé, vždyzelené, 20–30 cm vys. polokeře se silným zdřevnatělým vícehlavým kořenem a četnými sterilními listovými růžicemi, listnatými výhonky a větévkami. Lodyhy z poléhavé, obvykle velmi větvené báze vystoupavé, v dol. částech zdřevnatělé, s jizvami po opadálých listech. Květonosné lodyhy postranní, přímé nebo vystoupavé, jednoduché, oblé, nezdřevnatělé, pružné, nelámavé, lysé, alespoň nejhořejší přerůstající listnatý

vrchol. Listy úzce kopisťovité až kopisťovité, zřídka obvejčité, až 6 mm dl., 2,5–5,0 (–7,0) mm šir., ploché, tupé, na okrajích celokrajné, pouze drobnými chrupavčitými papilami drsné, jinak lysé, kožovité, tmavě zelené, lesklé. Květy v krátkých, chocholíkovitě zkrácených, za plodu zřetelně prodloužených řídkých hroznech; kališní lístky 3–4 mm dl.; korunní lístky křídově bílé, zřídka narůžovělé, paprskující 10–15 mm dl., až 3× delší než ostatní. Šesulky okrouhle vejčité až široce eliptické, přibližně 7 mm dl., již od báze široce křídlaté; cípy křídel trojúhelníkovité, tupé; čnělka

*) Zpracovala M. Dvořáková

